

Remissyttrande

Datum 2024-12-20

Diarienummer SSN 2024-00574

Ert diarienummer S2024/20112

Socialdepartementet

Rosenbad 4

103 33 Stockholm

Yttrande över Promemoria En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30)

Sammanfattning

Västra Götalandsregionen (VGR) har getts möjlighet att yttra sig över promemorian En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (Ds 2024:30).

VGR ställer sig i huvudsak positiv till den nya lagen samt till föreslagna förändringar i befintliga lagar. VGR ser positivt på den breda ansatsen som utredningen haft, samt dialog med barn och unga.

VGR ser dock brister i förslagen främst rörande hälso- och sjukvårdsinsatser och barns rättigheter:

- Utredningen betonar att kontakter med hälso- och sjukvård är en del av den grundläggande omsorgen, och att vårdnadshavare genom särskilda föreskrifter kan avkrävas att barnet får ta del av hälso- och sjukvård. Det saknas i utredningen tydlighet om hur detta ska följas upp och om uppgifter om kontakter med hälso- och sjukvård innefattas i sekretess i förhållande till socialtjänst. Särskilt viktigt är att förtydliga om till exempel krav kan ställas på barnhälsovård att lämna uppgifter löpande om barnet inte tas till hälsobesök.
- En brist i utredningens förslag berör barnets rättigheter. I förslaget står att barn under 15 år endast får höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det. VGR ser att ett bättre alternativ hade varit att föreslå att domstolen ska utse en företrädare även för yngre barn, som med fokus på barns rättigheter och om möjligt efter dialog med barnet, får mandat att företräda barnet även i domstol.

Fördjupad beskrivning

Uppdraget

Utredningens uppdrag är att utreda, analysera och lämna förslag på en ordning som innebär att socialnämnder i ett tidigt skede ska kunna stödja, skydda barn och unga för att bryta negativ utveckling när vårdnadshavare eller den unge inte

samtycker. Uppdraget innefattar också att lämna förslag på hur ordning med barn- och ungdomsförelägganden, som föreskrifter för den unge att följa eller fullgöra, kan utformas. Delar av utredningen fokuserar på möjligheter att kontrollera efterlevnaden, till exempel genom elektronisk övervakning.

VGR bedömer att ovanstående innebär att utredningen till stora delar har fokus på äldre barn. VGR hade önskat en fördjupad analys av risker för barnets psykosociala utveckling och normbrytande beteende och insatser relaterat till ålder och särskilt effekten av en strikt 15 årsgräns.

En ny ordning

Utredningen beskriver att uppskattningsvis cirka 33 000–43 000 barn och unga kan komma att direkt eller indirekt beröras av utredningens förslag och därmed tillförsäkras att få sina behov utredda och få det stöd eller skydd som de behöver. Stödet planeras ges i öppna former men förelägganden om exempelvis provtagning rörande droger med mera, kan behöva utföras med tvång. VGR saknar en utförligare beskrivning av hur vårdpersonal bör agera, då individen motsätter sig åtgärder.

Uppföljning och kontroll

VGR ser positivt på att utredningen belyser och konkretiserar vikten av uppföljning av insatserna för barnet och vårdnadshavare. Utredningen föreslår att, om barnet eller den unge inte följer en särskild föreskrift om att under vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad och om socialnämnden bedömer att det inte är möjligt att förmå barnet eller den unge att frivilligt återvända till bostaden, ska socialnämnden kunna begära hjälp från Polismyndigheten att genomföra beslutet genom så kallad handräckning. Det föreslås också att Polismyndigheten ges befogenhet att tillfälligt omhänderta barnet eller den unge för att kunna förflytta honom eller henne tillbaka till den plats där han eller hon enligt den särskilda föreskriften ska vara. VGR vill betona att lagförslaget inte begränsas av barnets ålder och att särskild hänsyn behöver tas rörande rättigheterna för yngre barn och deras möjlighet till juridiskt ombud.

Beslut till vårdnadshavare om en eller flera särskilda föreskrifter

VGR ställer sig positivt till att Socialtjänsten kan besluta om särskilda föreskrifter för vårdnadshavare, som till exempel kan handla om att vårdnadshavaren ska delta i föräldramöten på barnets skola, hjälpa barnet att komma i väg till hälso- och sjukvård utifrån behov, förskolan, skola, en fritidsaktivitet eller att upprätthålla vissa rutiner i vardagen. Inom detta område finns många tidiga tecken på omsorgssvikt, exempelvis kan detta yttra sig genom övervikt eller svält.

Provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet

För att socialnämnden ska kunna fullgöra sitt ansvar att se till att ett barn eller en ung person inte hamnar i, eller fortsätter vara i ett missbruk, föreslår utredningen att socialnämnder i vissa fall ska få besluta om provtagning för kontroll av nykterhet och drogfrihet (drogtest). VGR saknar i utredningen ett förtydligande av hur etik och skyldigheter för vårdpersonal, som kan behöva bistå vid provtagning, regleras.

Kontroll med hjälp av elektronisk övervakning

Utredningen föreslår att socialnämnder ska få besluta att kontrollen av efterlevnaden av denna särskilda föreskrift ska kunna ske med hjälp av elektronisk övervakning om barnet har fyllt 15 år, när det finns skäl att anta att barnet eller den unge inte kommer att följa den särskilda föreskriften och att den elektroniska övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barnet eller den unge involveras i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet. VGR efterfrågar analys av om åldersgränsen 15 år skulle kunna riskera mer omfattande ingripanden rörande barn yngre än 15 år.

Beslut till vårdnadshavare ska få förenas med vite

För att säkerställa att socialnämnders beslut om öppenvårdsinsatser till vårdnadshavare följs föreslås att socialnämnder ska kunna förena beslut om insatser till vårdnadshavare med vite. Effekten av ett utdömt vite kan vara så pass kännbar för en vårdnadshavare att beslutet om insats inte riskerar att bli verkninglös. Samtidigt säkerställs att insatserna inte blir oskäligen genom att vitesbeloppets storlek kan anpassas till vårdnadshavarens individuella ekonomiska förutsättningar. VGR förstår svårigheterna med att hitta lämplig åtgärd för att markera vårdnadshavarnas ansvar och roll och säkra barnets rättigheter.

2.1 Inledning

Utredningen föreslår ändringar i bland annat offentlighets- och sekretesslagen som innebär en utökad möjlighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att, trots sekretess, lämna uppgifter som behövs i brottsbekämpningen. VGR efterfrågar ett förtydligande och regelverk kring när medarbetare inom hälso- och sjukvård ska bryta sekretessen. Detta då etiska dilemman riskerar att uppstå för medarbetare inom hälso- och sjukvård.

5.2.2 Grundläggande omsorg

VGR ser positivt på att utredningen betonar barnets behov av grundläggande omsorg.

Lagförslag

Utredningen föreslår en uppdatering av paragrafer om möjlighet till gemensam nämnd mellan region och kommuner som då även innefattar LIV (lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas). VGR ser att samverkan mellan kommun och region är en komplex fråga och att en starkare skrivning med förslag på inrättande av nämnd bör undersökas ytterligare.

Beslut om särskilda föreskrifter

Under förutsättning att det handlar om den dagliga omsorgen om barnet kan de särskilda föreskrifterna avse att vårdnadshavaren ska se till att barnet får den hälso- och sjukvård som barnet behöver, till exempel att vårdnadshavaren ska följa med barnet exempelvis till barnhälsovård, tandläkaren eller till vårdcentralen. VGR efterlyser ökad tydlighet i vilka skyldigheter medarbetare har att återrapporera om barnet inte tas till planerad vårdkontakt.

Barnets rätt att själv föra sin talan

Ett barn som har fyllt 15 år ska ha rätt att själv föra sin talan i ärenden och mål enligt lagen om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas. I sådana ärenden och mål ska ett barn som är yngre än 15 år få höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det. VGR önskar här förtydligande för att säkra yngre barns rätt, framför allt behovet att erbjuda rättslig företrädare även för yngre barns behov och intressen.

18. Förslagets konsekvenser

Utredningen har analyserat ekonomiska konsekvenser bland annat för kommuner och staten men ingen analys har skett rörande regioner. Socialstyrelsen har kopplat till Lex Lilla Hjärtat, uttalat sig om att provtagning inte är att betrakta som hälso- och sjukvård och därmed inte regionens ansvar. Det är inte helt tydligt om hälso- och sjukvård ändå kan bli inblandande och därför efterlyses förtydligande.

Västra Götalandsregionen

Janette Olsson
Ordförande strategiska hälso- och
sjukvårdsnämnden

Karin Looström Muth
Hälso- och
sjukvårdsutvecklingsdirektör